

Toplumsal Değişme ve Gelişme

4. ÜNİTE

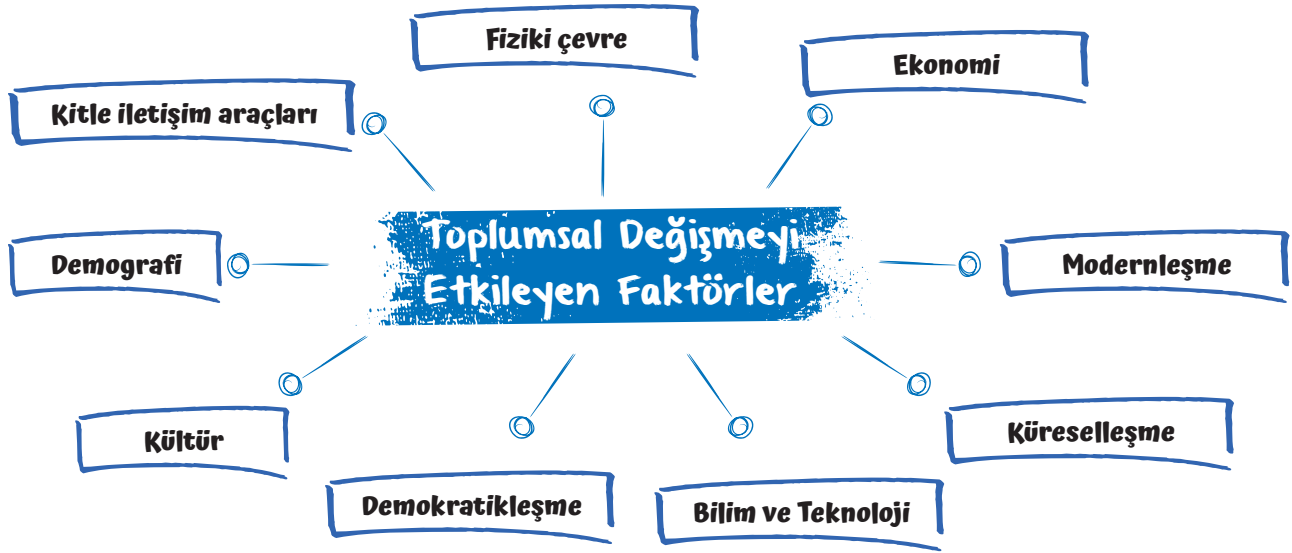
TOPLUMSAL DEĞİŞME

- »»» Toplumsal değişmeyi tanımlamak zordur. Çünkü her zaman her şey değişmektedir. Her gün, yeni bir gündür; her an, zaman içerisindeki yeni bir andır.
- »»» Toplumsal değişme; bir toplumun yapısında, kültüründe, kurumlarında ya da kurumların birbirleriyle olan ilişkilerinde meydana gelen farklılaşmalara denir.
- »»» Örneğin bugün geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçmemiz, teknoloji kullanımının insan ilişkilerinde ve etkileşimlerinde yarattığı etkiyi toplumsal değişmeye örnek verebiliriz.
- »»» Toplumsal değişme bir süreçtir. Değişmenin yönü ilerleme şeklinde olabileceği gibi gerileme şeklinde de olabilir.

TOPLUMSAL DEĞİŞMENİN ÖZELLİKLERİ

- »»» Toplumsal değişme bir süreçtir.
- »»» Bazen planlı olarak gerçekleşir. Fakat çoğu zaman plansızdır.
- »»» Toplum yapısı hazır olmadan gerçekleşen değişimler toplumsal bunalımlara yol açar.
- »»» Toplumun maddi öğelerindeki değişme, manevi öğelerindeki değişmeden hızlıdır.
- »»» Kaçınılmaz, sürekli ve gerekli bir süreçtir.
- »»» Kuşaklar arasında çatışma ve gerginliklere yol açabilir.
- »»» Yeni sorunlar ve yeni fırsatlar yaratabilir.
- »»» Toplumsal yapıdaki değişmeler her zaman aynı hızda olmayabilir. Değişim kimi zaman hızlı, kimi zaman yavaştır.
- »»» Bazı toplumsal değişim unsurları kısa süreli olurken bazıları nispeten daha uzun sürelidir. Örneğin moda kısa süreliyen üretim ilişkilerindeki değişim uzun sürelidir.

1. Fiziki Çevre

İnsanlar, bir doğal çevre içinde yaşarlar ve bu doğal çevre, toplum yaşamını etkiler. Doğal çevrenin toplum yaşamına etkisi olumlu ya da olumsuz olabilir. Verimli topraklar üzerinde ve ılıman iklimde yaşayan; madenlere, petrole, ormanlara sahip olan toplumların toplumsal gelişmeyi ve ekonomik refahı sağlaması kolaydır. Sözü edilen yer altı ve yer üstü zenginliklerinden yoksun, zorlu doğa koşullarında yaşayan toplumların ise toplumsal gelişmeyi ve ekonomik refahı sağlaması daha zordur. Öte yandan doğa koşullarındaki değişimler de toplumsal değişmeye neden olur. Örneğin deprem, su baskınları, iklim değişimleri, salgın hastalıklar toplumları etkiler. Çünkü bu olaylar kıtlığa, yoksulluğa ve göçlere neden olmaktadır. Doğrudan insan faaliyetlerinin sonucu olsun ya da olmasın tüm çevresel etkiler toplumsal yapıda bazı değişimlere yol açar. Çevresel etkiler kimi zaman kurumların yapısında ve faaliyetlerinde bir iyileşmeye yol açarken kimi zaman da ekonomik kriz, işsizlik, kıtlık, kuraklık gibi olumsuz değişimlere yol açabilir.

2. Ekonomi

Kol gücüne dayanan ve tarımsal üretim ağırlıklı ekonomiden makine kullanımına dayanan sanayi ağırlıklı ekonomiye geçilmesi toplumsal yaşamın her alanını önemli derecede etkilemiştir. Toplumsal üretim; yeni toplumsal sınıflar, kentleşme, iç göçler gibi pek çok toplumsal değişim ve ekonomik yapıdaki değişimlerle doğrudan ilişkilidir. Ekonomik gelişmeler aile, eğitim, hukuk, ahlak gibi toplumsal kurumları etkiler ve değiştirir. Örneğin iş bölümünün artmasıyla toplumsal yaşam karmaşık bir hâl alır.

3. Modernleşme

Modernleşme, geleneksel toplumdan modern sanayi toplumuna geçişi ifade eden ve çok geniş kapsamlı sosyal dönüşümleri beraberinde getiren bir süreçtir. 19. yüzyıldan itibaren Batı toplumları, daha sonra da diğer toplumlar; yapı, kurum, değer ve sistemler bakımından köklü dönüşümler geçirmiştir.

Bu dönüşümler çeşitli alanlarda şöyle örneklenebilir: siyasi alanda demokrasinin temel kurumlarıyla ve ilkeleriyle egemen olması, ekonomik alanda kapitalist üretim tarzının yerleşmesi, sosyal alanda kentleşme ve altyapı hizmetlerinin yaygınlaşması, haberleşme teknolojilerinin gelişmesi, geleneksel ilişkilerin çözülmesi...

4. Küreselleşme

Küreselleşme, ülkeler arasındaki etkileşimin artmasını ve ülkelerin birbirlerine bağımlı hâle gelmesini ifade eden bir kavramdır. Bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmeler, ülkeler arasındaki mesafeyi azaltarak farklı kültürlerin etkileşimini artırmış ve bunun sonucunda değer, norm ve ideolojilerin değişmesi hız kazanmıştır. Küreselleşmenin etkisi en çok ekonomi, siyaset ve kültürde görülmektedir.

Örneğin karşılıklı ekonomik bağımlılık, ithalat ve ihracatın artmasına sebep olmuştur. Bunun yanında küreselleşme süreci sermaye sahiplerini, ucuz iş gücüne ulaşmak adına geri kalmış ülkelerde yatırım yapmaya teşvik etmiştir. Kimi ülkeler için geniş olanaklar yaratan küreselleşme, kimi ülkeler açısından sömürülmenin yeni biçimi olmuştur. Küreselleşme, siyaset alanında ülkelerin ortak çıkar ve çatışma stratejilerine yeni boyutlar kazandırmıştır. Kültürel alandaki etkisi ise kültür alışverişine ivme kazandırmak olmuştur.

5. Bilim ve Teknoloji

20. yüzyılın icatları olan otomobil, uçak, bilgisayar, radyo, telefon, televizyon vb. teknolojik araçlar insanların tüm alışkanlıklarını değiştirmiştir. 21. yüzyılın en önemli teknolojik gelişmelerinden biri olan genel ağla birlikte siber zorbalık denen yepyeni bir suç türü ortaya çıkmış, buna uygun cezai yaptırımlar geliştirilmiştir. Tıp alanındaki kök hücre üretimi, tümörlerin daha çabuk tespit edilmesini sağlayan optik görüntüleme sistemleri, ilk yapay DNA'lı organizma üretimi vb. gelişmeler, ölümcül birçok hastalığın tedavi edilmesini sağlayarak ölüm oranlarını azaltma potansiyeli taşımaktadır. Çünkü daha önceki yüzyılda gerçekleşen tıp alanındaki gelişmeler dünya genelinde ölüm oranlarını azaltarak nüfusun artmasına yol açmıştır. Bundan iki yüz yıl önce ortalama insan ömrü elli yaş civarı iken bugün seksen beş yaşa kadar çıkmıştır. Bilim, teknik ve teknolojideki her değişim; toplumun nüfus yapısından hukuk kurallarına, değerlerinden ekonomisine, siyasetinden aile yapısına kadar birçok değişimi beraberinde getirir.

6. Demokratikleşme

Demokrasi, tarihsel olarak sadece seçme ve seçilme hakkının elde edilmesine değil her alanda bir özgürlük atmosferinin oluşmasına katkı sağlamıştır. Dinî dogmaların sorgulandığı ve özgürlük düşüncesinin öne çıktığı Aydınlanma Dönemi'nde zihinsel yaratıcılığın önü açılmış, bilimsel çalışmalar hız kazanmıştır. Günümüzde de düşünce özgürlüğü, eşitlik, hukukun üstünlüğü gibi değerlere sahip toplumlar değişime daha açık olarak kabul edilir. Toplumsal eşitliğin esas alınması, düşünce ve ifade özgürlüğü, cinsiyet ayrımının ortadan kaldırılması ve kadın-erkek eşitliğinin esas alınması, hukukun üstünlüğü gibi temel demokratik ilkeleri benimseyen ülkelerin toplumsal gelişmeye daha açık olacağı söylenebilir.

7. Kültür

Kültürel faktörler insanların yaşayış biçimini, tüketim alışkanlıklarını, inanç sistemlerini, davranış kalıplarını aynı zamanda toplumsal norm ve değerleri etkilemekte ve değiştirmektedir. Kültür, bir toplumda bireylerin ne düşündüklerini ve hissettiklerini büyük oranda belirler. Bu anlamda kültürün bir parçası olarak inanç, toplumsal değişmeyi etkileyen kültürel faktörlerden bir tanesi olarak görülebilir. Weber'in Protestan ahlakı ile kapitalizmin ortaya çıkışı arasında kurduğu ilişki, özellikle inançlar ve toplumsal değişme alanlarında yapılan çalışmalarda etkili olmuştur.

8. Demografi

Nüfus sayısı ya da büyüme oranındaki her ciddi artış ya da azalış, sosyal hayatı olumlu ya da olumsuz etkiler. Tarihte sıkça görüldüğü gibi demografik değişimler kitlesel göçler, kültürel yayılma, bazen savaşlarda göçmenlerin diğer toplumların nüfus bölgelerini istilası şeklinde oluşabileceği gibi kaynakların azalması, toplumun kendi içindeki sosyal dağınıklık ve çatışma ile de oluşabilir. Dünya nüfusu, günümüzdeki oranlarıyla artmaya devam ederse gıda ve diğer doğal kaynak talepleri karşılanamaz hâle gelecektir. Yetersiz beslenme, hastalıklar ve muhtemel savaşların bir sonucu olarak ölüm oranlarının hızlı yükselmesiyle yaşanabilecek hızlı nüfus azalması, şimdi çok uzak gibi gözükken olumsuz sosyal değişimleri de beraberinde getirecektir.

9. Kitle İletişim Araçları

Çağımızda gelişmiş olan kitle iletişim araçları, birçok değişmeye neden olmaktadır. Radyo ve televizyon sayesinde birtakım bilgileri uzak yerlere anında ulaştırma olanağı doğmuştur. Genel ağın her türlü bilgiyi hızlı bir biçimde yayma potansiyeli, bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Çünkü bilgi kaynaklarının kontrolü zorlaşmış, güvenilir olmayan bilgilerin de yayılması söz konusu olmuştur. Genel ağın yaygınlaşması ile tüketim alışkanlıklarından ticaretin biçimine kadar bir dizi değişim yaşanmıştır. Örneğin günümüzde genel ağ üzerinden dünyanın her yerinden alışveriş yapmak mümkündür. Bunun sonucu olarak ticaret, geleneksel yöntemlere oranla hem daha hızlı hem de daha çeşitli hâle gelmiştir. Her yeni değişim; toplumun sosyokültürel, hukuki, psikolojik, ekonomik, politik vb. süreçlerini değiştirmiştir.

Bilim, Teknoloji ve Kitle İletişim Araçlarının Toplumsal Değişime Etkisi

Olumlu Etkisi

- İnsanların hayatlarını kolaylaştırır.
- Seri üretimler artınca insanların ihtiyaçları daha hızlı karşılanmıştır.
- Eğitim ve sağlık alanında da çığır açıcı yenilikler gerçekleşmiş, sorunların çözümü hızlanmıştır.
- Politik açıdan insanları bilinçlendirmiştir.
- Kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle toplumsal düzey farklılıkları azalmıştır.

Olumsuz Etkisi

- İletişim araçlarının hızla gelişmesiyle toplumlar kültür emperyalizmine açık hâle gelmiştir.
- Yerel kültürler ortadan kalkmaya başlamış ve birçok millî kültür "tek tipleşme ve yapay bir kültür" tehlikesiyle karşılaşmıştır.
- İletişim araçlarının gelişmesiyle insanlar arasındaki sosyal ve duygusal ilişki yok denecek kadar azalmıştır.
- Komşuluk, akrabalık ve arkadaşlık ilişkileri zayıflamıştır.
- Bireyin hem aile içindeki hem de toplum içindeki sosyalleşme süreci olumsuz etkilenmiştir.

TOPLUMSAL DEĞİŞME VE KÜLTÜR

Toplumsal değişimde maddi kültür öğeleri (binalar, araç ve gereçler, teknolojik ürünler vb.) ile manevi kültür öğeleri (değerler, fikirler, normlar, inançlar vb.) belirleyicidir. Bunlardaki herhangi bir değişim, toplumsal hayatın da değişimine yol açar. Örneğin maddi kültür öğesi olarak kabul edilen televizyon; toplumların değer, inanç, norm vb. manevi kültür öğelerinde değişime yol açmıştır.

Kültürel Farklılıklar

- Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, ulaşım olanaklarının çeşitlenmesi, küreselleşme gibi faktörler farklı kültürlerin birbiriyle daha fazla temas edebilmesine olanak sağlamıştır. Farklı kültürlerin birbiriyle teması, kimi durumda kültürlerin zenginleşmesine kimi durumlarda ise bazı kültürel alışkanlıkların yok olmasına sebep olabilir. Bu açıdan farklı kültürlerin temasının hem olumlu hem olumsuz sonuçları vardır.

Kültürel Gecikme

- Amerikalı sosyolog William Fielding Ogburn tarafından ortaya atılan kültürel gecikme kavramı, manevi kültür öğelerinin (değer, inanç, norm vb.) maddi kültür (giyim kuşam, araç, buluş ve icatlar vb.) öğelerine kıyasla daha yavaş değişmesidir. Bunun yanı sıra manevi kültürün maddi kültüre uyum sağlamaması, manevi kültürün maddi kültürü onaylamaması sonucunda kültürel gecikme ortaya çıkabilir.

Kültür Emperyalizmi ve Kültürel Yozlaşma

- Özellikle ekonomik üstünlüğü elinde bulunduran ülkeler, küreselleşmenin de etkisiyle ekonomik faaliyet yürüttükleri ülkelerde, kendi kültürlerini doğrudan ya da dolaylı olarak empoze edebilir. Yeme içme alışkanlıklarından giyim tarzına, değerlerden normlara kadar birçok alanda egemen kültürün benimsenmesi; yerel kültürel değerlerin terk edilmesine ve kültürel yozlaşmanın ortaya çıkmasına sebep olabilir.

MODERNLEŞME VE KÜRESELLEŞME

MODERNLEŞME

- » Günlük dilde modern, çoğu zaman güncel ya da çağdaş (muasır) anlamında kullanılır. Modernleşme, yeni hayat tarzlarının çarpıcı biçimde gelişimine yol açan ve toplumsal anlamda karmaşık olan bazı ekonomik, politik ve kültürel süreçleri içermektedir. Sanayileşme, kentleşme, ulus-devletlerin ortaya çıkışı, demokratikleşme, kapitalizm gibi olgular modernleşme döneminde ortaya çıkmıştır. Modernleşme ile birlikte üretim tarımdan sanayiye kaymış, kapalı ekonomiden açık pazar ekonomisine geçilmiştir. Üretim her ne kadar tarımdan sanayiye kaymış olsa da tarımsal üretime modern tarım yöntemleriyle devam edilmiştir. Kentleşmenin etkisiyle geleneksel mimari yapılar yerini modern mimari yapılara bırakmıştır.
- » Bunları yanı sıra kentleşme ile birlikte toplumsal ilişkiler birincil ilişki tipinden ikincil ilişki tipine evrilmiştir. Avrupa'da ortaya çıkan modernleşme Avrupa ile sınırlı kalmamıştır. 19 ve 20. yüzyıllar boyunca tüm dünya modernleşme fikrinden etkilenmiştir. Birçok toplum modernleşme hamleleri yaparak bu dönüşüm sürecine girmiştir. Modern olduğu düşünülen pek çok unsur, geleneksel unsurların yerini almıştır.

MODERN TOPLUMLARIN ÖZELLİKLERİ

- 1 İnsan odaklıdır, insan yaşamına değer verir.
- 2 Nüfusun çoğunluğu şehir ve kasabalarda yaşar. Asıl geçim kaynakları sanayi ve hizmet sektörüdür.
- 3 Geleneksel kontrol araçlarının yerini rasyonel hukuk sistemi almıştır. Bu hukukun temelinde insan hak ve özgürlükleri yer alır.
- 4 İnsanın kendisini geliştirmesini sağlayacak bir eğitim sistemi vardır.
- 5 Karmaşık iş bölümü ve uzmanlaşma söz konusudur.
- 6 Kadın ve erkek ayrımı azalmıştır. Kadınlar sosyal hayatın ayrılmaz parçasıdır.
- 7 Bilim ve teknoloji kullanımı artmıştır.
- 8 Farklı inançlar, düşünce, ideolojiler görülür. Bunlar kendini demokrasiler içinde ifade edebilir.
- 9 Yerleşim şehir ve metropollerdedir.
- 10 Akılcı ve laik bir dünya görüşü hâkimdir.

KÜRESELLEŞME

- » Toplumsal değişme süreci olan küreselleşme, dünya ile bütünleşme sürecidir ve toplumların siyasal, sosyal ekonomik ve kültürel olarak dünyaya açılmasıdır.
- » Dünyanın "küresel bir köy" hâline gelmesi olarak bilinen küreselleşme; ulusal olan tüm faaliyetlerin uluslararası bir niteliğe kavuşması, millî ve manevî değerlerin dünyaya yayılması ve farklılıkların ortadan kalkmasıdır.

» Küreselleşme; ulusal düzeydeki bütün faaliyetlerin dünya düzeyine aktarılması yani uluslararası bir niteliğe kavuşmasıdır. Küreselleşme kapitalizmin dünyayı homojenleştirdiği, heterojen farklılıkları yok eden bir bütünsellik sağladığı, herkesin kaderinin ortak bir küresel dünyanın oluşumuna bağlı olduğu tezi üzerine kuruludur. Diğer taraftan küreselleşme sosyolojik, ekonomik, kültürel ve siyasal anlamda dünyaya açılma ve dünya ile bütünleşme olarak da tanımlanabilmektedir. Nüfusun farklılaşması, aile biçimleri ve yaşam biçimlerinin değişmesi küreselleşmenin yol açtığı önemli sonuçlardan sadece birkaçıdır.

Küresel Bir Dünya Ne Demektir?

- » Küreselleşmenin en önemli etkisi, sermayenin küreselleşmesiyle yerel girişimciler etkinliğinin azalmasıdır. Dünya, büyük sermayenin egemen olduğu bir pazara dönüşmektedir.
- » Tüketim biçimleri küreselleşmiş, kültürel çeşitlilik azalmıştır. Aynı yemeği yiyen, aynı tür elbiseler giyen, aynı müziği dinleyen, aynı filmi hoşlanan bir tüketici sınıfı oluşmuştur.
- » Küreselleşmede bazı ülke ve haklara üretmek, bazılarını tüketmek düşmüştür. Gelişmiş ülkeler tüketirken gelişmekte olan ülkelerde halkın düşük ücretlerle yaşam mücadelesi devam etmektedir.
- » Küreselleşmeyle ülkelerin birbirine bağımlılığı da artmıştır.

KÜRESELLEŞMENİN ETKİLERİ

Olumlu Etkileri

- Toplumlar arasındaki ilişkileri daha da zenginleştirmiştir.
- İnsanlığın ortak değerleri oluşmaya başlamıştır. Özgürlük, insan hakları, adalet ve eşitlik gibi kavramların etkisi yaygınlaşmaya başlamıştır.
- Farklı ülkelerden insanlar bir araya gelerek mal, hizmet ve fikir alışverişinde bulunurlar.
- Ülkeler arasında serbest dolaşım sağlanmış, üretim ve tüketimde rekabet artmıştır.
- Bilimsel çalışmalardaki gelişmeler hızlanmıştır.

Olumsuz Etkileri

- Az gelişmiş ülkeler, gelişmiş ülkelerin kültürel, ekonomik ve siyasi baskısının etkisi altında kalmıştır.
- Millî kültür, millî egemenlik ve ulusal bağımsızlık gibi kavramların değerleri azalmaktadır.
- Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler gelişmiş ülkelerin sömürüsüne maruz kalmaktadır.
- Geleneksel değerlerini korumaya çalışan ve farklı kültürlerle de benzemeye çalışan toplumlarda olumsuz sapma davranışları görülmektedir.
- İşsizliğe yol açan küreselleşme, toplumların ekonomik ve sosyal krizler yaşamasına neden olmaktadır.

TOPLUMSAL DEĞİŞMEYİ HIZLANDIRAN VE YAVAŞLATAN FAKTÖRLER

TOPLUMSAL DEĞİŞMEYİ HIZLANDIRAN FAKTÖRLER

- Yönetimin özgürlükçü olması, bilgi birikimi
- Toplumsal kültürün değişime açık olması
- Toplumun diğer toplumlarla yoğun ilişki içerisinde olması
- Toplumsal adaletsizlikler, savaş ve göç
- Bilim ve teknolojiadaki değişimler

TOPLUMSAL DEĞİŞMEYİ YAVAŞLATAN FAKTÖRLER

- Yönetimin baskıcı olması
- Toplumsal kültürün değişime kapalı olması
- Toplumun geleneklerine bağlı olması
- Toplumun diğer toplumlarla ilişkisinin az olması, bireylerin yönetimden memnun olması
- Bilim ve teknolojinin gelişmemesi

Serbest Toplumsal Değişmeler

Planlı, programlı olmayan iç ve dış etmenler sonucu ortaya çıkan değişimlerdir. Örneğin kültürleşme, köyden kente göçler.

Müdahale Yoluyla Oluşan Toplumsal Değişmeler

Toplumsal değişimin hızını yönünü ya da her iki özelliğini değiştirmeye müdahale yoluyla toplumsal değişme adı verilir. Örneğin ihtilal, inkılap..

Demokratik Planlı Değişme

Planlama, bir toplumun ya da kurumun yapısında meydana gelen değişiklikleri, kendi hâline bırakmaksızın, süresi, tipi, hızı ve yönü bakımından denetim altına alma etkinliğidir. Bu değişimde kitle iletişim araçları ve eğitimden yararlanır. Örneğin nüfus planlaması.

Baskı Yoluyla Değişme

Genellikle merkezî planlama yoluyla gerçekleştirilir. Bu plan zorlayıcıdır. Yapılan değişiklikler kalıcı değildir, baskı kalktığında her şeyin eski hâline dönme ihtimali vardır. Örneğin zorla kültürleşme.

TOPLUMSAL DEĞİŞME TİPLERİ

TOPLUMSAL GELİŞME VE TOPLUMSAL GELİŞMENİN ÖGELERİ

TOPLUMSAL GELİŞME

- »»» Toplumsal gelişme toplumda ileriye doğru bir değişimi (siyasal, ekonomik vb.), ifade eder.
- »»» Toplumsal gelişme, toplumsal yapıyı oluşturan birçok ögenin ileriye doğru değişip bir araya gelmesiyle oluşur. Yani bu ögelerdeki değişim tek başına bir anlam ifade etmez, hep birlikte gerçekleştiği zaman toplumsal gelişmeden söz edilebilir.

TOPLUMSAL GELİŞMENİN GÖSTERGELERİ

Bir toplumda;

1. Gelir dağılımındaki iyileşme ve bu gelirin adil biçimde dağıtılması,
2. Yenilikleri destekleyen eğitim sistemi,
3. Temel hak ve özgürlükler geliştiren hukuk düzeni,
4. Bilim, sanat ve felsefeye verilen değerlerin artması,
5. İnsanın daha değerli hâle gelmesi,
6. Aile bütünlüğü ve devamlılığının sağlanması ve kültürel değerlerin yeni kuşaklara aktarılması.

TOPLUMSAL DEĞİŞME VE TOPLUMSAL GELİŞMENİN FARKI

Toplumsal Değişme

- »»» Toplumsal değişme bir değer yargısı içermez.
- »»» Hem olumlu hem de olumsuz olabilir.
- »»» Toplumsal değişme zorunludur.
- »»» Değişmeyi etkileyen faktörler zaman içerisinde ve toplumlara göre farklılık gösterir.

Toplumsal Gelişme

- »»» Toplumsal gelişme belli bir alanda olumlu düzeydeki değişikliklerdir.
- »»» Gelişme, bilinçli ve istenilen yönde bir çabaya dayanır.

TOPLUMSAL BÜTÜNLEŞME

Toplumsal bütünleşme, toplumu meydana getiren maddi ve manevi unsurların uyumlu bir bütün oluşturacak şekilde birbirini tamamlamasıdır. Toplumsal bütünleşme de din, dil, ahlak, hukuk vb. gibi ögeler, millî, dinî ve kültürel değerleri önemlidir.

Toplumsal Bütünleşme Çeşitleri

A

Normatif Bütünleşme:

Toplumsal kontrolü sağlamak adına oluşturulan normlar üzerinde uzlaşarak gerçekleşen bütünleşmedir.

B

Fonksiyonel Bütünleşme

Grup ve kurumların amaçlarını gerçekleştirmek için iç işleyişlerinde bütünleşmesidir. Sanayileşme ile birlikte uzmanlaşmaya dayalı iş bölümü artmıştır. Örneğin bir fabrikada çalışan işçiler üretimin farklı bölümlerinde uzmanlaşırlar. Herhangi bir işçi üretim sürecinin dışına çıkarsa üretim aksar. Dolayısıyla bireylerin fonksiyonlarına dayalı bir bütünleşmenin olması üretimin devamlılığı açısından zorunludur. Durkheim'a göre toplumsal bütünleşme dayanışma ile mümkündür. Fonksiyonel bütünleşmenin olduğu bir toplumda iki tip dayanışma görülür.

a) Mekanik Dayanışma

Üretim faaliyetleri benzeyen insanların, bu benzerlikten dolayı duygudaşlık yaşamalarına dayanır. Örneğin köylerde tarımsal üretim yapan bireyler, benzer işlevleri yerine getirir. Bu benzerlik de benzer duyguları doğurur.

b) Organik Dayanışma

Üretim sürecinde farklı görevleri yerine getiren bireylerin, bu farklılaşmaya dayanarak geliştirdiği dayanışma biçimidir. Örneğin bir sanayi tesisinde çalışan bireylerin her biri, ürünün farklı bir parçasını üretir ve bu bireyler birbiri tamamlar. Buna bağlı olarak da farklı unsurlar, içerdikleri öz itibarıyla bütünleşerek ortak bir duygu yaratır.

c) Manevi Bütünleşme

Kültürün, estetik zevklerin, değer ve normların bireyler tarafından içselleştirilmesiyle gerçekleşen bütünleşmedir. Böylece toplumda bir denge hâli sağlanır.

TOPLUMSAL ÇÖZÜLME

- » Toplumsal çözümlüme bir toplumda maddi ve manevi kültür öğelerinin bir bütün oluşturacak şekilde birbirlerini tamamlamamasıdır.
- » Toplumsal yapıyı oluşturan bazı öğelerin işlevini yitirmesi toplumsal çözümlüme neden olur.
- » Toplumsal çözümlüme (anomi), kavramını ilk kullanan kişi E. Durkheim'dır. Durkheim'a göre toplumsal çözümlüme, hangi normları izleyecekleri bilmeyen bireylerin bütünleşmelerini giderek olanaksızlaştıran toplumsal karasızlık durumudur.

Toplumsal Çözülmenin Nedenleri

1

Toplumsal tabakalar arasındaki eşitsizliğin derinleşmesi, alt ve orta tabakadaki toplumsal kesimlerle üst tabakadaki kesimler arasındaki eşitsizliğin artışı en önemli toplumsal sorunlardandır. Bu durum toplumsal çatışmaları tırmandırır.

3

Örgütlenme yetersizliği: Bir toplumda birey ve grupların hak ve özgürlüklerini savunmak için sendika, dernek, meslek odası gibi sivil toplum örgütlerinin kurulabilmesi toplumsal bütünleşmeye önemli katkı sağlar. Çünkü ortak hedefler veya ortak çıkarlar bireylerin bir arada bulunma motivasyonlarını artırır. Bireylerin dayanışmayı içeren kuruluşlarda yer almaması, bu kuruluşların faaliyetlerinin engellenmesi ya da kısıtlanması toplumsal hayattaki dengeyi bozar ve toplumsal çözümlüme zemin oluşturur.

2

İnsan hak ve özgürlüklerin kısıtlanması: Bir toplumda insan hakları korunmaz ya da kısıtlanırsa huzur ve güven ortamı ortadan kalkar. İnsanlar her an haklarının çiğneneceği korkusu içinde yaşar ve birbirlerine güvenmez. Toplum içinde güçlü olanlar, güçsüzleri ezer. Demokrasi, yerini baskıcı yönetime bırakır. Sonuçta insanlar, topluma bağlılıklarını yitirirler ve toplumsal çözümlüme ortaya çıkar.

4

Demokratik kurumlaşmanın yetersizliği: Eğer bir toplum yeterince demokratikleşmemişse toplumsal çözümlüme başlar.

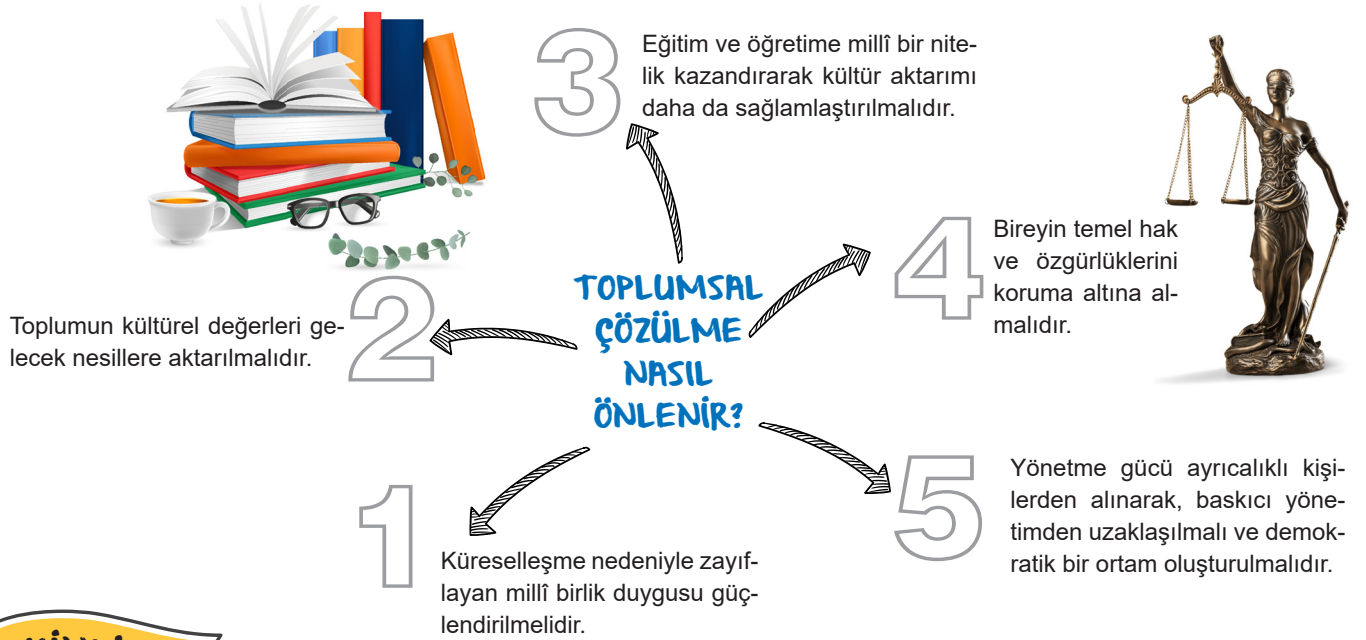
5

Millî birlik bilincinin zayıflaması: Bir toplumun farklı parçalarının bir bütünün parçası olduğu, bir milletin üyeleri olduğu bilinci zayıflarsa toplumsal bütünleşme aşınır. Bu nedenle toplum içerisindeki küçük alt gruplar; ondan daha büyük olan, onu kapsayan ve kuşatan büyük grubun (toplumun) millî değerlerinden uzaklaştığında (aidiyeti zayıfladığında) toplumsal çözümlüme hızlanır.

TOPLUMSAL ÇÖZÜLMENİN SONUÇLARI

- 1** Toplumı oluşturan ögeler arasında millî birlik bilincinin zayıflamasıyla birlikte, bireylerin genel bir huzursuzluk yaşadıkları, millî ve manevi değerlerin zayıfladığı ve insanların gelecekte ümidini yavaş yavaş kestiği gözlemlenir. Etnik, dinsel, mezhepsel anlaşmazlıklar belirginleşir.
- 2** Toplumsal çözülme sürecinde, toplumu bir arada tutan toplumsal harç olan kültürel değerler aşınır. Bu da sosyal ilişkilerde ve aile yapısında karşılıklı sevgi, saygı, bağlılık ve dayanışmanın zayıflamasına, kültürel değerlerin ve normların etkinliğini yitirmesine, kültürün taşıyıcısı olan dilin yozlaşmasına neden olur.
- 3** Sosyal adaletin bozulmasıyla beraber toplumsal tabakalaşma yapısındaki eşitsizlik derinleşir, yoksulluk yaygınlaşır. İş piyasalarında kadınlara, engellilere, azınlıklara yönelik ayrımcılık artar; eğitime erişim sınırlı hâle gelir.
- 4** Demokrasinin kurumsal işleyişinin zayıflamasıyla birlikte toplumun kurumlara olan güveni ve siyasal katılımı azalır, otoriter eğilimler fazlalaşır.

ETKİNLİK-2

Toplumsal Değişme

Toplumsal Gelişme

Toplumsal Bütünleşme

Toplumsal Çözülme

Küreselleşme

Aşağıda verilen tanımları yukarıdaki kavramlarla eşleştiriniz.

1.	Bir toplumun yapısında, kültüründe, kurumlarında ya da kurumların birbirleriyle olan ilişkilerinde meydana gelen farklılaşmalardır.	
2.	Dünya ile bütünleşme sürecidir ve toplumların siyasal, sosyal ekonomik ve kültürel olarak dünyaya açılmasıdır.	
3.	Toplumsal yapıyı oluşturan birçok ögenin ileriye doğru değişip bir araya gelmesidir.	
4.	Toplumı meydana getiren maddi ve manevi unsurların uyumlu bir bütün oluşturacak şekilde birbirini tamamlamasıdır.	
5.	Toplumı meydana getiren maddi ve manevi unsurların uyumlu bir bütün oluşturacak şekilde birbirini tamamlamamasıdır.	